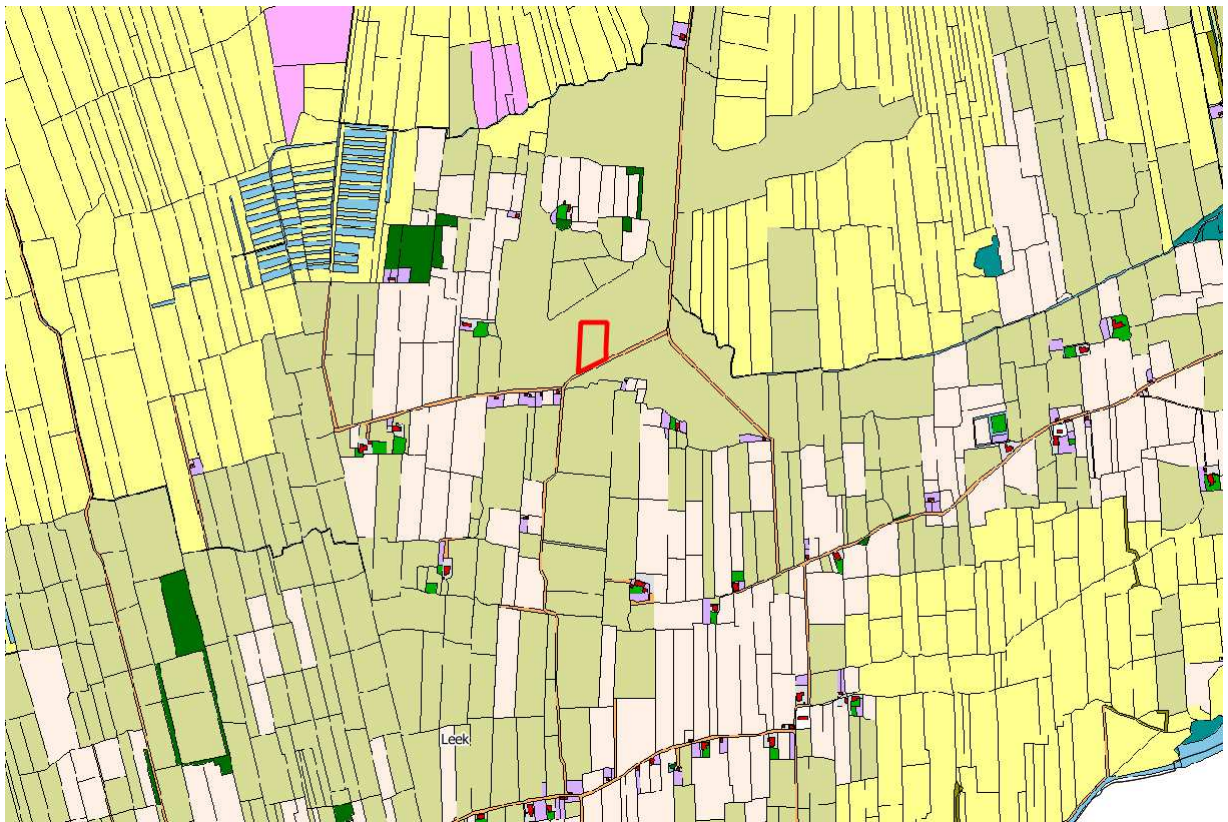

Noorderweg 4 te Midwolde (gemeente Leek)

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Administratieve gegevens

provincie: Groningen
gemeente: Leek
plaats: Midwolde
toponiem: Noorderweg 4
bevoegd gezag: Gemeente Leek
opdrachtgever: Gemeente Leek
centrumcoördinaat: 221503 - 578802
kaartblad: 7C
onderzoeksmeldingsnummer: 66542
uitvoerder: Libau
auteur: M. van Geffen, MA
autorisatie: drs. J. Molema
telefoon: 050-3126545
fax: 050-3123362
e-mail: info@libau.nl

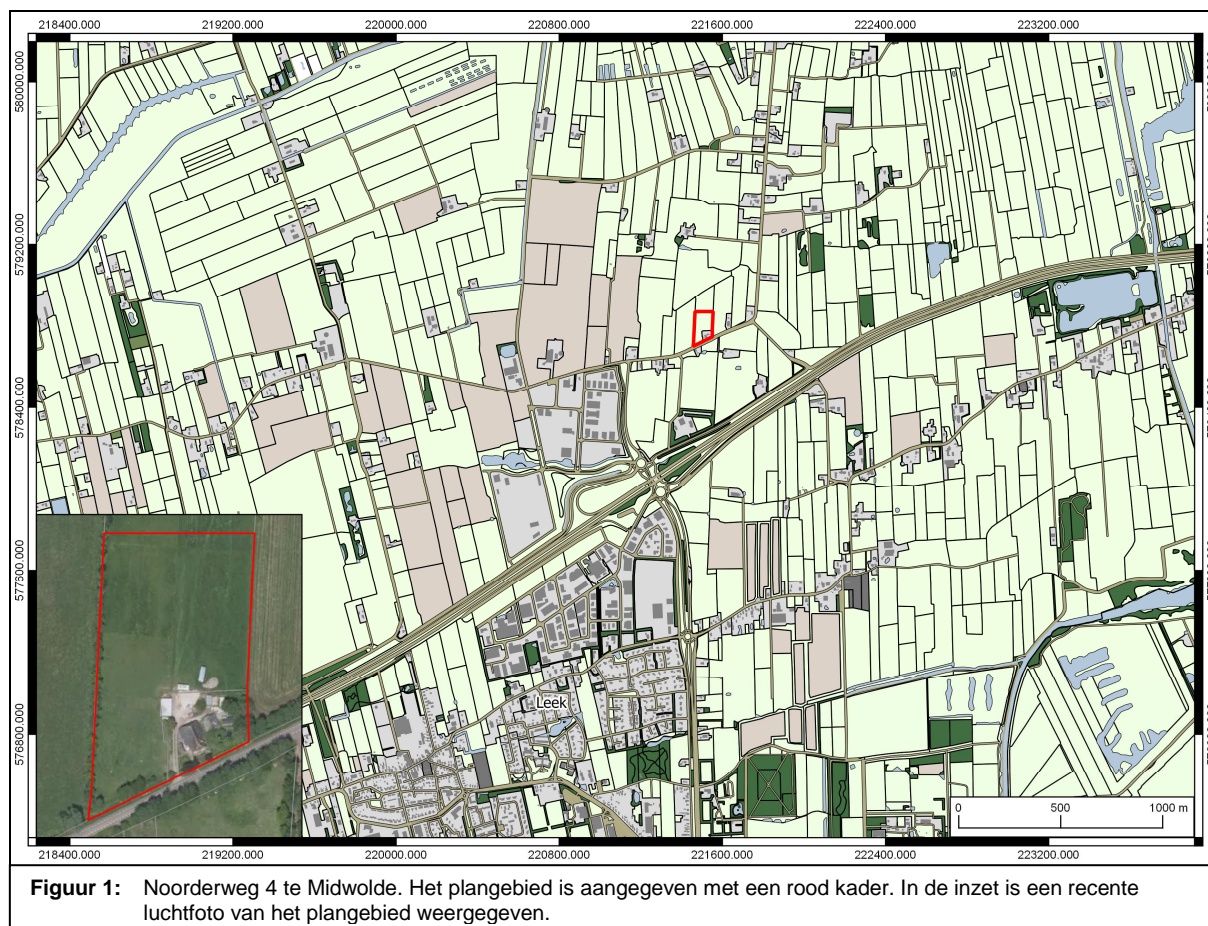

Noorderweg 4 te Midwolde (gemeente Leek)

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Planvoornemen

In opdracht van de gemeente Leek, vertegenwoordigd door dhr. P. Arkema, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie Noorderweg 4 te Midwolde (zie figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek is het voornemen een nieuw bestemmingplan voor dit perceel op te stellen. Het perceel Noorderweg 4 heeft een oppervlak van circa 1,3 ha en wordt hieronder verder aangeduid als plangebied.

Figuur 1: Noorderweg 4 te Midwolde. Het plangebied is aangegeven met een rood kader. In de inzet is een recente luchtfoto van het plangebied weergegeven.

Landschappelijke en aardkundige informatie

Midwolde ligt in de oude landschappelijke streek Vredewold, ten zuiden van de Oude Riet. Het zuidelijk Westerkwartier, waartoe Vredewold behoort, wordt gekenmerkt door glaciale ruggen die door laagtes van elkaar gescheiden zijn. Riviertjes zoals de Oude Riet en de Gave stromen in deze laagtes. In de loop van de middeleeuwen ontstonden dorpen op de hogere zandruggen. De dorpen volgen met hun lintbebouwing het verloop van de glaciale ruggen. Het plangebied ligt ten noorden van Midwolde, buiten de bebouwde kom.

Hoge en voldoende droge delen van het pleistocene zandlandschap waren in de steentijd zeer geschikt voor bewoning. Het zandlandschap raakte echter vanaf het eind van de bronstijd, of mogelijk al eerder, met veen overgroeid. De veengroei ontstond door toedoen van zeespiegelstijging die een verslechterde afwatering en een hogere grondwaterspiegel tot gevolg had. Dit leidde tot gunstige omstandigheden voor veengroei. Het veen ontstond aanvankelijk in de lagere delen van het landschap, zoals in rivierdalen en depressies, maar breidde zich uiteindelijk uit tot de hogere delen van het landschap. Door de eeuwen heen vormde zich een zeer dik veenpakket.

In de loop van de (vroeg) middeleeuwen werden de veengebieden bij de rivier de Lauwers in gebruik genomen. Door klink, verdroging en oxidatie daalde het maaiveld. Dit had tot gevolg dat de zee rond 800 vanuit het Lauwersestuarium via rivier- en beekdalen tot diep in het binnenland kon doordringen. Hierdoor is diep in het binnenland in de lage delen van het landschap zeeklei afgezet. Door de ontginningen is het veen grotendeels verdwenen. Binnen het plangebied is geen veenbedekking (meer) aanwezig, in de omgeving van het plangebied komt nog wel veen voor.

Op de fysisch geografische kaart van de provincie Groningen is aangegeven dat de zuidelijke rand van het plangebied ligt op een glaciale rug met dekzand (code Gr1). De rest van het plangebied is gelegen op een dekzandvlakte met kleinschalig reliëf (code Nv1; zie bijlage Fysisch geografische kaart). Op de bodemkaart staat de bodem van plangebied grotendeels gekarteerd als laarpodzolgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand. Het zuidwestelijk deel van het plangebied staat gekarteerd als beekerdgronden bestaande uit lemig fijn zand.

De aanwezigheid van podzolbodems duidt op een goede ontwatering van het dekzand in het verleden. In de prehistorie vestigde men zich bij voorkeur op dit soort droge plaatsen. Laarpodzolgronden duiden op de aanwezigheid van een 30 tot 50 cm dik cultuur- ofwel esdek, dat is ontstaan als gevolg van plaggenbemesting. Deze vorm van bodemverbetering komt voor vanaf de late middeleeuwen. Vanwege het doorspitten van de mest in de zandondergrond kan de bovenlaag van het dekzand iets verstoord zijn geraakt. Door een esdek blijven onderliggende archeologische resten echter vaak wel gevrijwaard van aantasting door latere (recente) bodemingrepen.

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland 2 (AHN2) is de ligging van de glaciale rug duidelijk te zien. Het plangebied ligt direct ten noorden van deze rug (zie bijlage AHN2-kaart). Tevens is goed te zien dat het reliëf binnen het plangebied naar het noorden toe afloopt (zie bijlage AHN2-detailkaart).

Archeologische en historische informatie

Het plangebied is niet op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) geregistreerd als archeologisch terrein (zie bijlage Kaart archeologie), noch zijn van het terrein archeologische vondsten bekend (geen registraties van vondsten in de archeologische database ARCHIS). Ten zuidwesten van het plangebied ligt een terrein van hoge archeologische waarde (AMK-terrein 14924). Binnen dit terrein zijn bewoningssporen vanaf de steentijd aangetroffen. De waarnemingen in en om dit AMK-terrein (waarnemingsnummers 55690, 400547, 418203, 418213, 434851, 434853, 434860, 435218, 437181) betreffen bewoningssporen uit dezelfde periode. Waarneming 435228 betreft resten van een middeleeuwse boerderijplaats. Ten zuiden van het plangebied ligt de voormalige borg "Groote Plaats" (AMK-terrein 7084). Ten zuidzuidwesten van het plangebied ligt de historische kern van Midwolde (AMK-terrein 15222) en ten westzuidwesten ligt de voormalige borg Valkenburg (AMK-terrein 7076).

Op de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Leek (Vestigia, 2012) staat aangegeven dat binnen het plangebied een middelhoge tot lage verwachting geldt voor de aanwezigheid van archeologische resten. Deze kaart is opgesteld voor het grondgebied van de gemeenten Leek, Grootegast, Marum en Zuidhoorn. In het onderhavige bureauonderzoek is een specifieke verwachting opgesteld voor het plangebied.

Op de kadastrale minuut uit 1827 (gemeente Leek, sectie C, blad 3) is te zien dat het plangebied op dat moment uit weiland bestaat (zie afbeelding voorkant). Het perceel waartoe het plangebied op dat moment behoort, was in eigendom van de volmachten van het Meenschaar; het was dus in gezamenlijk eigendom. Op de topografisch militaire kaart uit 1908 staat in het zuidoostelijk deel van het plangebied een boerderij afgebeeld (watwaswaar.nl). Vanaf dat moment blijft dit deel van het plangebied ingericht als erf. Het overig deel van het plangebied blijft tot op heden als weiland/grasland in gebruik.

Overweging en advies

Het plangebied ligt direct ten noorden van een glaciale zandrug die in de steentijd geschikt was voor bewoning. In de loop van de middeleeuwen zijn de huidige dorpen op deze rug ontstaan. De bodem van het plangebied bestaat voornamelijk uit laarpodzolgronden. De aanwezigheid van podzolgronden wijst op een goede ontwatering van het gebied in het verleden. De toevoeging laar betekent dat er in de middeleeuwen akkerbouw heeft plaats gevonden. Tevens is door de aanwezigheid van een dekzandvlakte met kleinschalig reliëf het plangebied kansrijk voor het aantreffen van archeologische resten uit de steentijd.

Uit het plangebied zelf zijn geen archeologische vondsten bekend. Echter in de directe omgeving van het plangebied zijn archeologische resten vanaf de steentijd aangetroffen.

Op basis van de bovenstaande informatie wordt de kans op de aanwezigheid van archeologische resten uit de steentijd en de middeleeuwen in het plangebied groot geacht. In hoeverre deze resten nog intact zijn, hangt echter af van de gaafheid van het oorspronkelijke bodemprofiel. Derhalve wordt geadviseerd om voorafgaand aan

de werkzaamheden (bodemingrepen) een archeologisch booronderzoek uit te laten voeren. Dit booronderzoek dient te bestaan uit 9 boringen, verspreid uit te voeren over het te onderzoeken gebied. Deze boringen worden uitgevoerd met een gutsboor en hebben tot doel de bodemgaafheid in beeld te brengen en de aan- of afwezigheid van archeologische resten aan te tonen. Wanneer tijdens het booronderzoek een (deels) intacte podzolbodem wordt aangetroffen, dan wordt op de betreffende locaties een aanvullende megaboring met een doorsnede van minimaal 20 cm geplaatst. De hierbij opgeboorde grond wordt middels zeven (maaswijdte zeef 3 mm) onderzocht op het voorkomen van archeologische indicatoren zoals vuursteen, bewerkt natuursteen en houtskool. Op basis van de uitkomsten van het booronderzoek wordt bepaald of en in welke vorm archeologisch vervolgonderzoek aan de orde is.

Bijlagen:

- Fysisch geografische kaart;
- Bodemkaart;
- AHN2-kaart;
- AHN2-detailkaart;
- Kaart archeologie.

Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl).

Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de provincie Groningen.

Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Brood, P., A.H. Huussen & J. van der Kooi, 1999. *Nieuwe Groninger Encyclopedie*. REGIO-PROjekt Uitgevers, Groningen.

Formsma, W.J., R.A. Luitjens-Dijkveld Stol & A. Pathuis, 1973 (1987). *De Ommelander Borgen en Steenhuizen*. Tweede druk met aanvullingen en verbeteringen. Van Gorcum, Assen/Maastricht.

Grote Historische topografische Atlas Groningen ± 1900 – 1930, schaal 1: 25000. Uitgeverij Nieuwland, 2006. Tilburg.

Grote Historische Atlas van Nederland, 1: 50000. Deel 2: Noord-Nederland 1851 – 1855. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. Groningen.

HisGIS, Historisch Geografisch Informatiesysteem (www.hisgis.nl).

Noordelijk Archeologisch Depot, online catalogus 'zoeken in het depot' (www.nadnuis.nl).

Satellietbeelden Google Maps en Bing Maps.

Schroor, M & J. Meijering, 2007. *Golden Raand, Landschappen van Groningen*. In Boekvorm Uitgevers, Assen.

Snijders, F.L., 1985. *Fysische geografie in de provincie Groningen*. Milieu- en landschapsonderzoek Provinciaal Planologische Dienst. Groningen.

Stiboka, 1985. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50.000*. Stiboka, Wageningen (Toelichting gepubliceerd in 1986; kaartopname door A.E. Clingeborg et al.).

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin; militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829*. Heveskes Uitgevers/Drentse Historische Vereniging, Groningen/Veendam.

Vestigia, 2012. *Archeologie en cultuurhistorie Kadernota voor de Westerkwartiergemeenten Grootegast, Leek, Marum en Zuidhorn*. Rapportnummer V1019a. Vestigia, Amersfoort.

WatWasWaar, minuutplans uit het begin van de negentiende eeuw en overige historische kaarten (www.watwaswaar.nl).

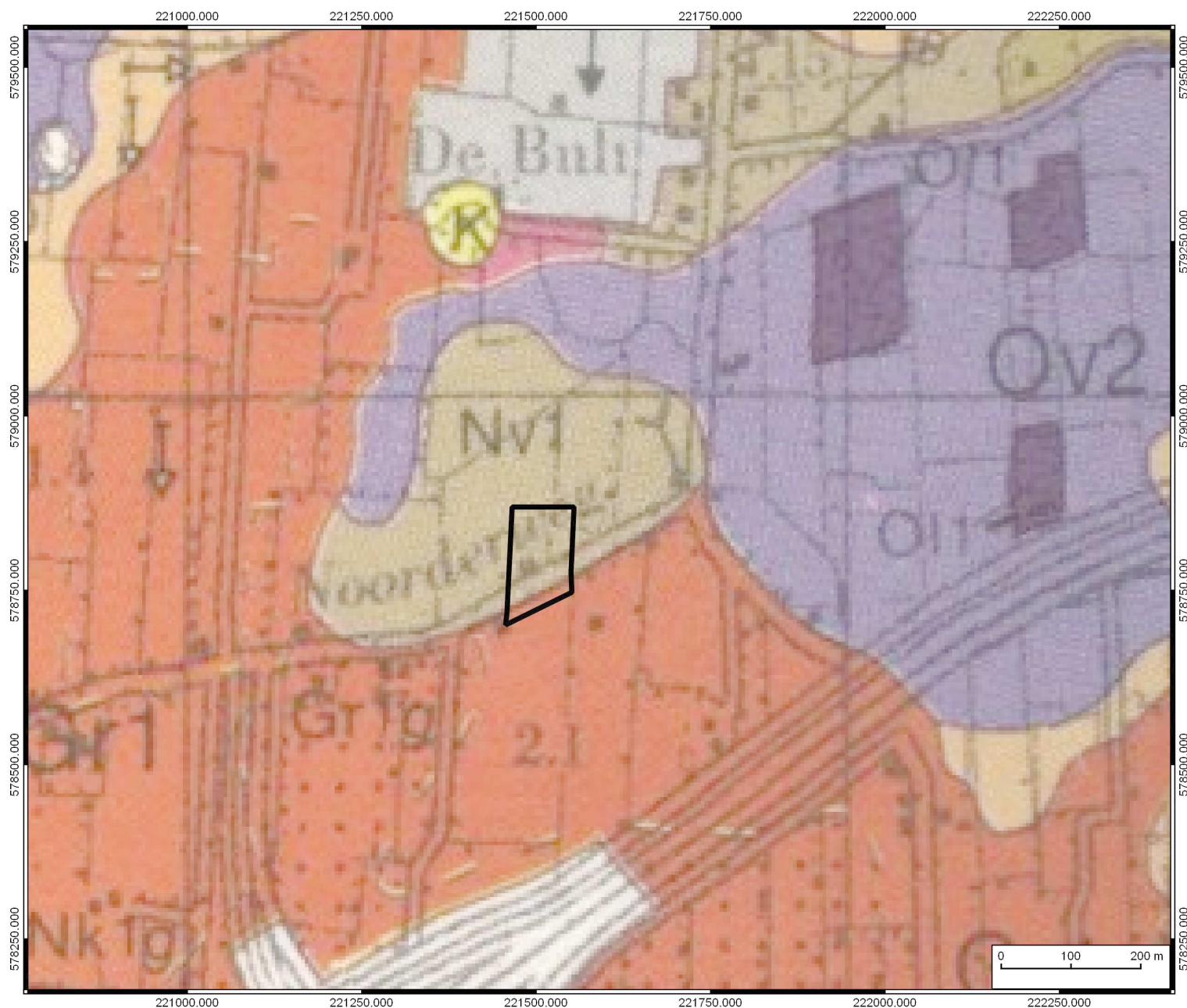
Archeologische periodes

paleolithicum	tot 8800 v.Chr.
paleolithicum vroeg	tot 300000 C14
paleolithicum midden	300000 - 35000 C14
paleolithicum laat	35000 C14 - 8800 v.Chr.
paleolithicum laat A	35000 - 18000 C14
paleolithicum laat B	18000 C14 - 8800 v.Chr.
mesolithicum	8800 - 4900 v.Chr.
mesolithicum vroeg	8800 - 7100 v.Chr.
mesolithicum midden	7100 - 6450 v.Chr.
mesolithicum laat	6450 - 4900 v.Chr.
neolithicum	5300 - 2000 v.Chr.
neolithicum vroeg	5300 - 4200 v.Chr.
neolithicum vroeg A	5300 - 4900 v.Chr.
neolithicum vroeg B	4900 - 4200 v.Chr.
neolithicum midden	4200 - 2850 v.Chr.
neolithicum midden A	4200 - 3400 v.Chr.
neolithicum midden B	3400 - 2850 v.Chr.
neolithicum laat	2850 - 2000 v.Chr.
neolithicum laat A	2850 - 2450 v.Chr.
neolithicum laat B	2450 - 2000 v.Chr.
bronstijd	2000 - 800 v.Chr.
bronstijd vroeg	2000 - 1800 v.Chr.
bronstijd midden	1800 - 1100 v.Chr.
bronstijd midden A	1800 - 1500 v.Chr.
bronstijd midden B	1500 - 1100 v.Chr.
bronstijd laat	1100 - 800 v.Chr.
ijzertijd	800 - 12 v.Chr.
ijzertijd vroeg	800 - 500 v.Chr.
ijzertijd midden	500 - 250 v.Chr.
ijzertijd laat	250 - 12 v.Chr.
Romeinse tijd	12 v.Chr. - 450 n.Chr.
Romeinse tijd vroeg	12 v.Chr. - 70 n.Chr.
Romeinse tijd vroeg A	12 v.Chr. - 25 n.Chr.
Romeinse tijd vroeg B	25 - 70 n.Chr.
Romeinse tijd midden	70 - 270 n.Chr.
Romeinse tijd midden A	70 - 150 n.Chr.
Romeinse tijd midden B	150 - 270 n.Chr.
Romeinse tijd laat	270 - 450 n.Chr.
Romeinse tijd laat A	270 - 350 n.Chr.
Romeinse tijd laat B	350 - 450 n.Chr.
middeleeuwen	450 - 1500 n.Chr.
middeleeuwen vroeg	450 - 1050 n.Chr.
middeleeuwen vroeg A	450 - 525 n.Chr.
middeleeuwen vroeg B	525 - 725 n.Chr.
middeleeuwen vroeg C	725 - 900 n.Chr.
middeleeuwen vroeg D	900 - 1050 n.Chr.
middeleeuwen laat	1050 - 1500 n.Chr.
middeleeuwen laat A	1050 - 1250 n.Chr.
middeleeuwen laat B	1250 - 1500 n.Chr.
nieuwe tijd	1500 - heden
nieuwe tijd A	1500 - 1650 n.Chr.
nieuwe tijd B	1650 - 1850 n.Chr.
nieuwe tijd C	1850 - heden

Fysisch geografische kaart

Noorderweg 4 te Midwolde

Legenda

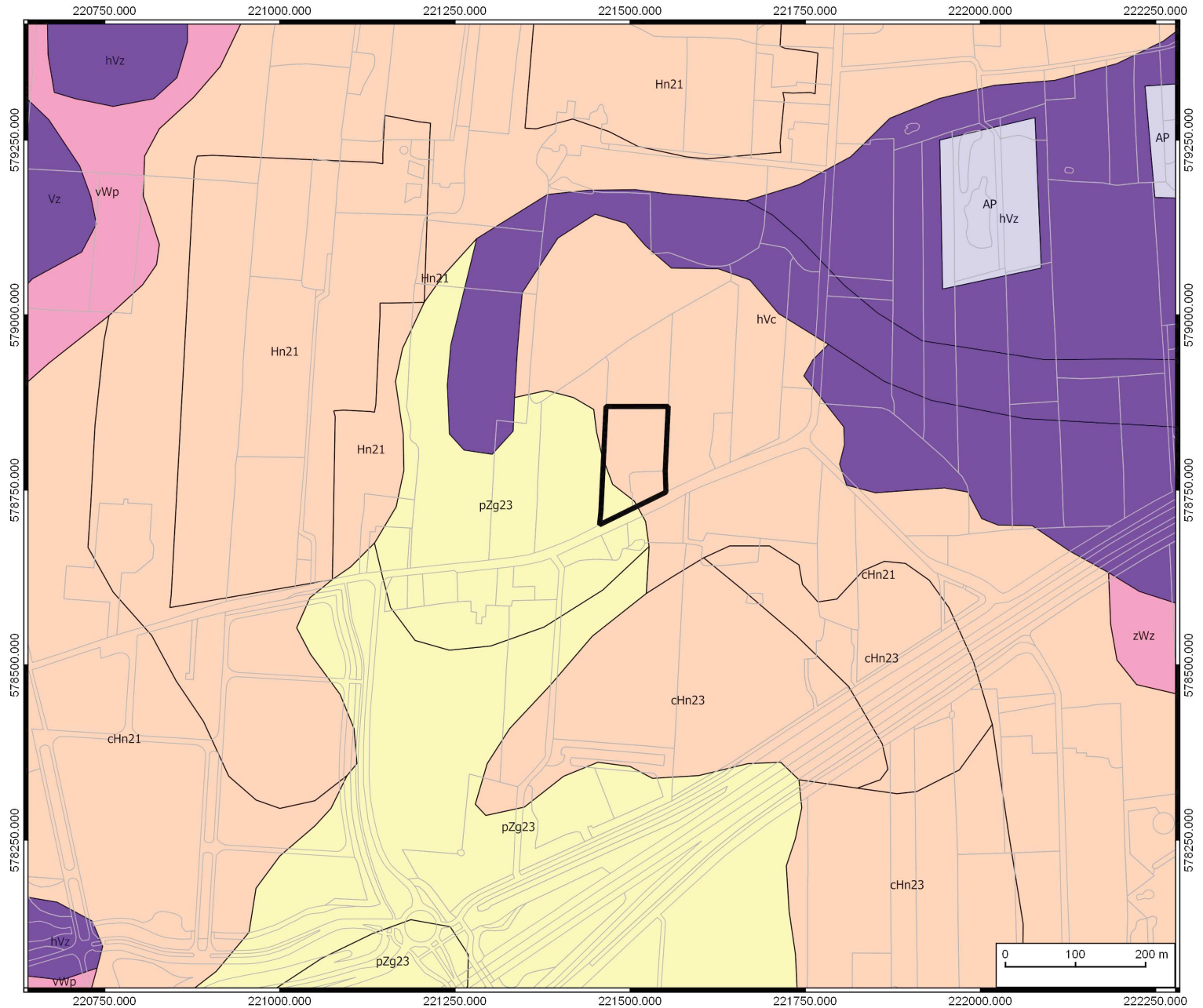
 Plangebied Noorderweg 4

- Gr1 glaciale rug, met dekszand
- Nv1 dekzandvlakte, met kleinschalig reliëf
- Nv2 dekzandvlakte, vlak
- Nw1 dekzandwieling
- O11 petgat
- Ov2 ontgonnen veenvlakte, > 40 cm veen
- K dekzandkop
- g met glaciaal materiaal binnen 120 cm onder maaiveld

Bodemkaart

Noorderweg 4 te Midwolde

Legenda

 Plangebied Noorderweg 4

Bodemkaart

-
- AP: Petgaten
- cHn21: Laarpodzolgronden; leemarm en zwaklemig fijn zand
- cHn23: Laarpodzolgronden; lemig fijn zand
- Hd21: Haarpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- Hn21: Veldpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
- Hn23: Veldpodzolgronden; lemig fijn zand
- hVc: Koopveengronden op zeggeveen, rietzeggeveen of (mesotroof) broekveen
- hVz: Koopveengronden op zand, beginnend ondieper dan 120 cm
- pZg23: Beekeerdgronden; lemig fijn zand
- vWp: Moerige podzolgronden met een moerige bovengrond
- Vz: Vlierveengronden op zand zonder humuspodzol, beginnend ondieper dan 120 cm
- zWz: Moerige eerdgronden met een zanddek en een moerige tussenlaag op zand

Kaart archeologie

Noorderweg 4 te Midwolde

Legenda

● Archeologische waarnemingen

AMK-terreinen

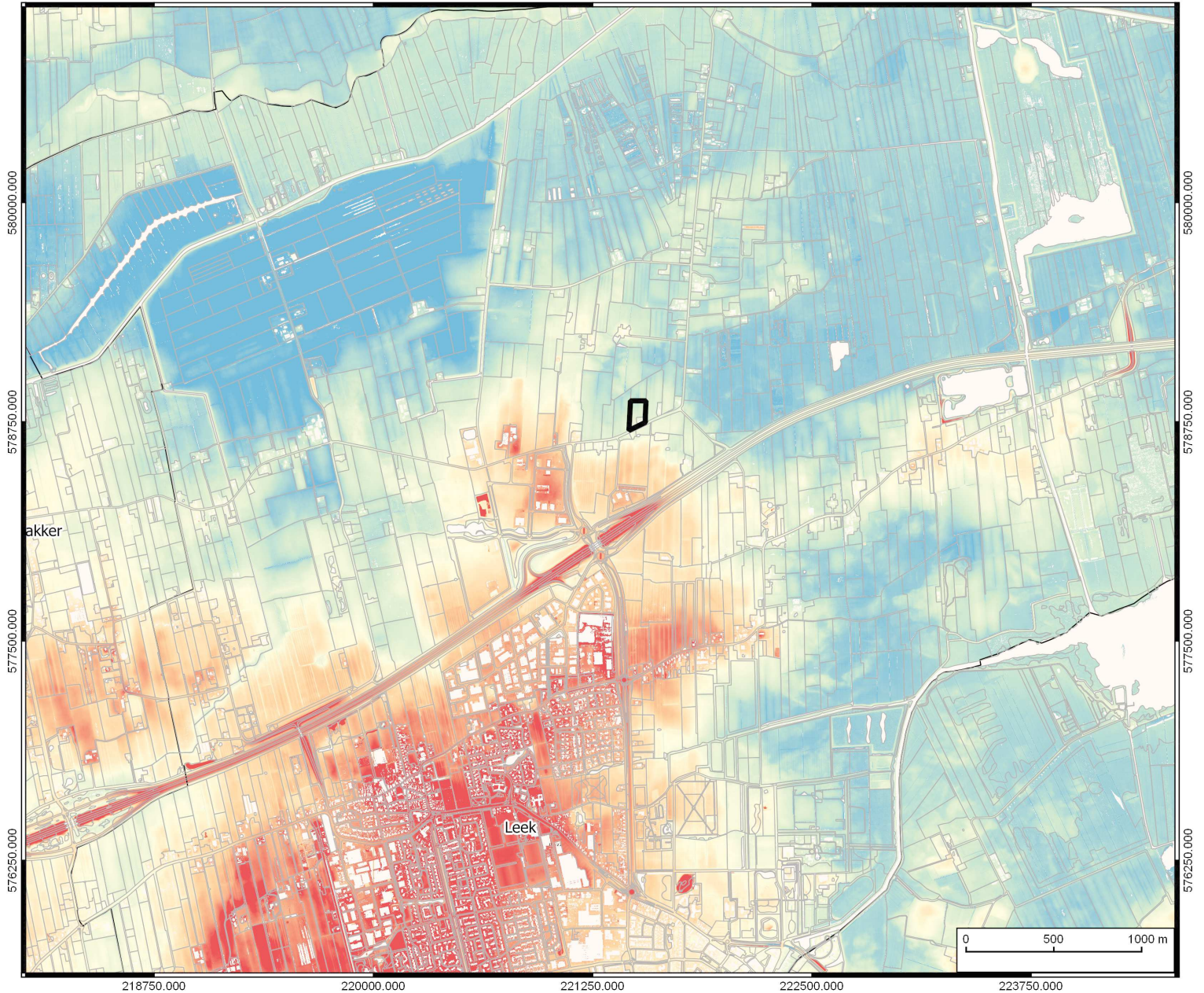
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

AHN2-kaart

Noorderweg 4 te Midwolde

218750.000 220000.000 221250.000 222500.000 223750.000

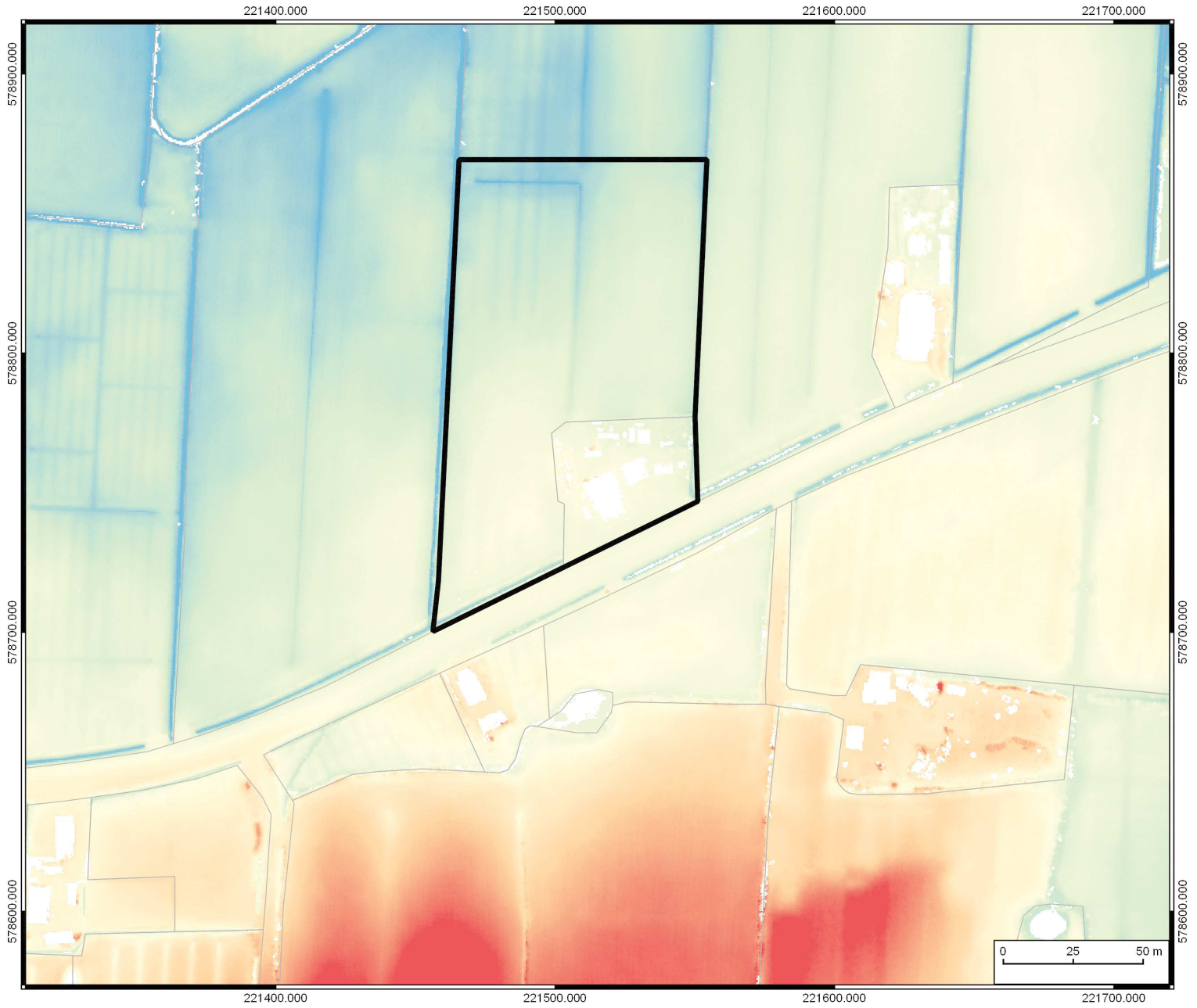
Legenda

- Plangebied Noorderweg 4
- 150 cm -NAP
- 37,5 cm -NAP
- 75 cm +NAP
- 187,5 cm +NAP
- 300 cm +NAP

AHN2-detailkaart

Noorderweg 4 te Midwolde

Legenda

- Plangebied Noorderweg 4
- 100 cm -NAP
- -0.375000
- 25 cm +NAP
- 87,5 cm +NAP
- 150 cm +NAP

